

Izvorni znanstveni rad
UDK 949.61(497.5 DUB) "16/17"
Primljeno: 14.11.1998.

EMIN NA PLOČAMA KAO PREDSTAVNIK OSMANLIJA NA PODRUČJU DUBROVAČKE REPUBLIKE

VESNA MIOVIĆ-PERIĆ

SAŽETAK: I Osmanlije i Dubrovčani prihvaćali su emina na Pločama za ne-službenog osmanskog konzularnog predstavnika na području Dubrovačke Republike. Nastupajući svakodnevno kao svjedok, istražitelj i sudac, emin je rješavao najrazličitije vrste sporova u samom začetku i olakšavao sklapanje raznoraznih poslova između osmanskih i dubrovačkih podanika.

Osmanski službenici emini djelovali su na području Republike u Stonu i u dubrovačkom predgrađu Ploče. Glavna zadaća emina u Stonu bilo je nadgledanje prodaje dubrovačke soli osmanskim podanicima, te preuzimanje polovine, a potom trećine prihoda od navedene prodaje. Emin na Pločama obavljao je poslove carinika i također nadgledao prodaju soli.

Emini su nastupali kao predstavnici onoga kojemu su spomenuti prihodi¹ trenutačno pripadali. Prihodi su se povremeno slijevali u osmansku državnu riznicu,² no dojam je da su se češće davali u zakup raznoraznim osmanskim

¹ Osim džumruka i dijela prihoda od prodaje soli, Osmanlijama su pripadali i prihodi od takozvane klančarine, koja se ubirala na više punktova u neposrednoj blizini dubrovačke granice (Vesna Miović-Perić, *Na razmeđu*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU, 1997: 32-36).

² *Acta Turcarum* (dalje: *AT*), serija 75 (Državni arhiv u Dubrovniku, dalje: *DAD*), sv. B 19, br. 15 (godina 1699.), br. 19 (nedatirano), br. 31 (1693.), br. 43 (nedatirano).

Vesna Miović-Perić, znanstveni je suradnik u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku. Adresa: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Lapadska obala 6, 20000 Dubrovnik.

dostojanstvenicima,³ katkad i nisko rangiranim Osmanlijama.⁴ Dodjeljivali su se i hercegovačkim vojnim posadama za plaće isto tako često, naročito u XVIII. stoljeću.⁵

Izabrani emini, najčešće osobe s naslovom age,⁶ stizali su u Republiku s pismom preporuke nadređenoga. Dužnost su obavljali tijekom 6 mjeseci ili godine dana.⁷

Na Pločama su obično bili jedan ili dvojica emina, katkad trojica,⁸ a iznimno četvorica,⁹ bez sumnje ovisno o tome koliko je zakupnika sudjelovalo

³ Zakupnici prihoda bili su ugledni pojedinci poput hercegovačkog sandžakbega (Toma Popović, *Turska i Dubrovnik u XVI veku*. Beograd: Srpska književna zadruga, 1973: 199, 200), bosanskog beglerbega (Vesna Miović-Perić, »Dnevnik dubrovačkog dragomana Miha Zarinija.« *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 33 (1995): 116) i defterdara (Hamdija Kapidžić, »Veze Dubrovnika i Hercegovine u XVIII. vijeku.« *Kalendar Gajret za god. 1940.* (1939): 91) te stolačkog kapetana (*Copia Lettere Diverse Turcarum*, dalje: *CLDT*, serija 27/2 (DAD), sv. 3, f. 16v; *Lettere e Relazioni*, serija 27/4 (DAD), sv. 1, br. 44) i trebinjskog paše (*AT*, sv. B 131, br. 302).

⁴ Godine 1641. bosanski defterdar javlja Dubrovčanima da je zakup prihoda od carine i prodaje soli na Pločama kupio neki aga za 5 tovara akči (*AT*, sv. B 22, br. 6).

⁵ Trebinjska posada najčešće je primala plaće na taj način (*AT*, sv. B 18, br. 57. *AT*, sv. B 80, br. 55. *AT*, sv. B 127, br. 86. *Carte Turche* (dalje *CT*), serija 75 (DAD), sv. I, br. 13b i 13d. *Diplomata et Acta*, 18. st. (dalje *DA*), serija 76 (DAD), sv. 3281, br. 21, 22, 34, 36, 37b, 45), a potom i posade Ljubuškog (*AT*, sv. B 18, br. 49. *AT*, sv. B 80, br. 105. *AT*, sv. C 8, br. 84), Počitelja (*Traduzioni de Capitulationi e Firmani* (dalje *TCF*), serija 20/2 (DAD), sv. 2, f. 897-900), Krupe (*DA*, 18. st., sv. 3281, br. 21, 22, 34, 36, 37b, 45), Ključa (*AT*, sv. B 80, br. 55. *CT*, sv. I, br. 13b i 13d), Počitelja (*TCF*, sv. 2, f. 897-900), Novoga (*AT*, sv. B 23, br. 7).

⁶ U Dubrovnik su katkad stizali emini s višim naslovom (begovi) (*AT*, sv. B 22, br. 275. *AT*, sv. E 21, br. 4), a katkad i niže rangirani, koje su Dubrovčani odbijali prihvatiti (*AT*, br. 4769. *LL*, sv. 95, f. 24. *LL*, sv. 105, f. 12).

⁷ Godine 1646. bosanski beglerbeg preporučuje svoga novog emina Mustafu (*AT*, sv. B 12, br. 22). Zapovjednik novskih vojnika odredio je 1680. godine emina za razdoblje od godine dana (*AT*, sv. B 23, br. 7). Godine 1705. bosanski beglerbeg javlja Dubrovčanima kako povlači svog emina Osman-bašu i postavlja novog, Hamza-bašu (*AT*, sv. B 12, br. 32). Godine 1722. trebinjski kapetan piše pismo preporuke za dva emina za razdoblje od 6 mjeseci. Istodobno, kapetan Ključa šalje svog emina (*CT*, sv. I, br. 13b i 13d). Godine 1725. trebinjski kapetan šalje emina za razdoblje od 6 mjeseci (*AT*, sv. B 127, br. 86). Bosanski defterdari su preporučali svoje emine 1621. (*AT*, sv. B 18, br. 88), 1644. (*AT*, sv. B 18, br. 51), 1655./56. (*AT*, sv. B 18, br. 31), 1691. (*AT*, sv. B 18, br. 2), 1692. (*AT*, sv. B 19, br. 33), 1694. (*AT*, sv. B 18, br. 5), 1719. godine (*AT*, sv. B 18, br. 10), te u još nekoliko navrata prema nedatiranim dokumentima (*AT*, sv. B 18, br. 12, 16, 41, 84). Iznimno, Dubrovčani 1777. godine traže da im se prepusti biranje emina svake treće godine, jer su tada bili u sukobu s eminama na Pločama. Osmanlije nisu uvažili njihov zahtjev (*Lettere di Levante* (dalje *LL*), serija 27/1 (DAD), sv. 96, f. 36).

⁸ *AT*, sv. B 37, br. 6. *AT*, sv. E 3, br. 15. *AT*, sv. E 20, br. 17.

⁹ *LL*, sv. 96, f. 39. *AT*, sv. E 23, br. 8.

u raspodjeli prihoda. Pomoćnici emina bili su pisar¹⁰ i sluga, odnosno “momač”.¹¹

Povremeno se na Pločama nalazio i tzv. “emin voska”,¹² a iznimno i emin koji je ubirao namete samo na kože.¹³

Katkad se događalo da na Pločama uopće ne bude emina, čemu je jedan od razloga veliko opadanje trgovačkog prometa, u doba kad bi Osmanlije blokirali dubrovačku granicu.¹⁴

Emini su rutinski obavljali spomenute poslove, o čemu svjedoče i pismeni tragovi, uglavnom potvrde o primitku zarade od soli, te nešto dokumenata o sporovima oko ubiranja carine, cijene i nedostatne količine soli. Za razliku od tih, znatno je više podataka koji kazuju da su emini na Pločama djelovali i kao neslužbeni osmanski konzularni predstavnici na području Dubrovačke Republike, što su uvažavali i Osmanlije, i Dubrovčani.¹⁵ Kao takvi, emini su

¹⁰ *AT*, sv. B 22, br. 35. *AT*, sv. B 81, br. 3. *AT*, sv. C 7, br. 36. *LL*, sv. 96, f. 39.

¹¹ *AT*, sv. B 81, br. 3. *LL*, sv. 96, f. 39.

¹² Ovaj je emin ubirao prihode samo od voska, kojih je zakupnik bio njegov gospodar. *LL*, sv. 75, f. 179'-181' (godine 1742. Dubrovčani od bosanskog beglerbega traže da ukloni emina voska zbog njegove nepodnošljive naravi). *AT*, sv. E 23, br. 19 (godina 1748.). *AT*, sv. B 22, br. 46 (godina 1745.), br. 77 (godine 1751. namete na vosak je zakupio sin bivšeg bosanskog defterdara), br. 83 (godine 1752. kao jedan od zakupnika nameta na vosak javlja se Portin kapidžibaša Sulejman). *AT*, sv. E 6, br. 6 (godina 1758.). *AT*, sv. E 3, br. 4 (godina 1785.). *AT*, sv. E 4, br. 5 (nedatirani dokument).

¹³ Sudeći po jednom nedatiranom dokumentu, bosanski defterdar je na Ploče poslao emina koji će ubirati samo namete na kože (*AT*, sv. B 18, br. 35).

¹⁴ Prema nedatiranom dokumentu bosanski defterdar povlači emina jer je dubrovačka luka zatvorena (*AT*, sv. B 18, br. 36). Godine 1730. Dubrovčani tvrde da se emini na Pločama namjeravaju odreći službe jer, zbog blokade Republike, ne uspijevaju skupiti novce ni za svoju plaću. Sudeći po dubrovačkim tvrdnjama emin u Stonu je već otišao (*LL*, sv. 72, f. 198-206). Na povremeni izostanak emina ukazuje i činjenica da su osmanski vlastodršci povremeno tražili od dubrovačke vlade pomoć pri prikupljanju nameta koji su im pripadali. Tako 1693. godine bosanski defterdar od Dubrovčana traži da mu pošalju novce od prodane soli (*AT*, sv. B 18, br. 3), tri godine kasnije šalje čovjeka kojemu će Dubrovčani novce predati (*AT*, sv. B 18, br. 32), u nedatiranom pismu moli ih da ubiru i prikupljaju novce od džumruka do dolaska novog emina (*AT*, sv. B 19, br. 19). Pomoć Dubrovčana su, međutim, tražili i ako nisu imali povjerenja u svog emina. Tako se bosanski defterdar u jednom nedatiranom pismu Dubrovčanima žali na emina kojega je smijenio i za novog emina postavio njegovog pisara. Pisar se pokazao još gori, pa defterdar želi da ubiranje džumruka i prodaju soli nadgleda dubrovački dragoman Niko, a prihode treba predati njegovom eminu u Stocu (*AT*, sv. B 18, br. 11).

¹⁵ Izjašnjavajući se 1766. godine o pravima stranaca u Republici, Dubrovčani su naveli da osmanski podanici za svog konzula priznaju emina, koji im pomaže i štiti njihove interese (Ilija

posredovali između osmanskih i dubrovačkih vlasti,¹⁶ provodili zapovijedi nadređenih¹⁷ i vodili računa o osmanskim podanicima na području Republike i o njihovoj imovini.

Na područje Republike svakodnevno su stizali osmanski trgovci i ostali podanici. Dolazili su trgovati ili su samo prolazili preko dubrovačkog područja, uspostavljali poslovne veze s Dubrovčanima, nastupali kao dužnici i vjerovnici, dolazili tražiti liječnika, u Dubrovniku su popravljali brodove, tu su živjeli i radili, itd., itd. Nemoguće je nabrojiti sve razloge iz kojih su stupali na područje Republike. U svim tim prilikama često se javljala potreba za različitim pismenim ispravama, potvrđama, priznanicama, izjavama, izvještajima, koje je sastavljao emin.¹⁸

Koliko god su osmansko-dubrovački odnosi bili intenzivni, toliko su intenzivne bile i konfliktne situacije u kojima su se Dubrovčani, kao slabija

Mitić, »O stjecanju državljanstva u Dubrovačkoj Republici u 18. stoljeću.« *Dubrovnik 2* (1979): 91-93. Ilija Mitić, »O pravnom položaju stranaca u Dubrovniku tokom druge polovine XVIII. stoljeća.« *Tribunia 6* (1982): 89-93. *Lettere di Ponente*, serija 27/6 (DAD), sv. 83, f. 94).

¹⁶ Godine 1712. emini trebinjskim vlastima prenose optužbu da je netko dubrovačkim podanicima pokrao stoku. Trebinjci odgovaraju da takvo nešto ne bi bilo čudno, s obzirom da je trebinjsko polje preplavljeno osmanskom vojskom. Zamjera eminu zbog zalaganja za Dubrovčane, tim više što se dubrovački podanici stalno pridružuju hajducima (*AT*, sv. B 132, br. 83). Godine 1713. ulcinjski beg preko emina poručuje Dubrovčanima da su razorene i spaljene kuće ulcinjskih zločinaca koji su ubili nekoliko dubrovačkih trgovaca. Jedan zločinac je uhićen, a uz njega je bilo oteto dijete koje je putovalo s jednim od ubijenih trgovaca. Ulcinjani su dijete uputili u Dubrovnik (*AT*, sv. B 61, br. 130). Godine 1714. skadarski muselim poručuje Dubrovčanima da je ulcinjski zločinac Jusuf Mezzi predao dubrovačkog plemića, kojega je oteo na Pločama. Plemić je upućen u Dubrovnik (*AT*, sv. B 116, br. 1). Godine 1724. ćehaja bosanskog beglerbega javlja eminima da mu je dubrovački podanik ukrao vola i moli ih da ga prijave dubrovačkoj vlasteli (*AT*, sv. B 22, br. 35). Godine 1753. ćehaja bosanskog beglerbega poručuje Dubrovčanima da što prije donesu novoizdane fermene koje treba zavesti u sidžile (*AT*, sv. B 22, br. 86).

¹⁷ Godine 1768. bosanski beglerbeg nalaže eminima neka pripaze prodaju li Dubrovčani osmanskim neprijateljima meso i žito koje su kupili u Bosni (*AT*, sv. C 3, br. 30). Godine 1777. bosanski beglerbeg upozorava ljubinjskog kadiju, bosanskohercegovačke uglednike i emine na Pločama da Dubrovčani imaju pravo slobodno uvoziti meso iz Bosne (*AT*, br. 4861). Za razliku od ovog, emini su, prema nedatiranom dokumentu, dobili naređenje od hercegovačkog sandžak-bega da se nikakva roba uvezena iz Bosne ne smije propustiti u Dubrovnik (*AT*, sv. B 25, br. 6).

¹⁸ Na primjer, 1712. godine emin je izdao potvrdu Rafaelu Coenu, stanovniku Dubrovačke Republike, da je u potpunosti platio 640 zlatnika ozloglašenom skadarskom gusaru Jusufu Mezziju za 8 robova dovedenih iz Ancone (*AT*, sv. E 3, br. 3 i 4). Robovi su iste godine oslobođeni (*AT*, sv. E 21, br. 53). Godine 1750. emini su pismeno potvrdili da je osmanski trgovac unajmio brod dubrovačkog kapetana Mata Jakovovog Casilarija i da je platio predujam (*AT*, sv. E 3, br. 5).

strana, nalazili u težem položaju. Naime, ako su bili oštećeni, šanse za odštetu bile su daleko manje nego u obrnutom slučaju. Ako su, pak, bili okrivljena strana, mogli su očekivati vrlo ozbiljne prijetnje Osmanlija. Događalo se i da su bili nevinno optuženi za stradanje osmanskog podanika i njegove imovine. Često bi ih optužio sam stradali, računajući da će odštetu lakše utjerati od njih, nego od hajduka, gusara, ili drugih razbojnika koji su ga zapravo napali. Eminova pismena isprava o pravom stanju stvari u takvim je situacijama imala nespornu vrijednost, dok je dubrovačka isprava bila gotovo bezvrijedna.

Kad god bi osmanski podanik na području Republike obolio, umro prirodnom smrću, stradao svojom krivicom ili krivicom osobe koja nije dubrovački podanik, Dubrovčani bi od emina zatražili da izvrši uviđaj, sastavi izvještaj i preda im ga, kako bi ga u slučaju potrebe mogli predočiti. Onaj koji bi preuzeo imovinu stradalog sunarodnjaka morao je pred eminom potpisati priznanicu. Opljačkani osmanski podanici pismeno bi posvjedočili o tome tko ih je napao, nakon čega nitko nije mogao optužiti dubrovačke podanike. Nadalje, od stradalog se tražila izjava da za svoje stanje ne okrivljuje nevine dubrovačke podanike, da svu svoju imovinu ima uz sebe, te ako umre, neka se to stavi na znanje njegovim nasljednicima.¹⁹ I bolesnik koji se došao liječiti u Dubrovnik morao je pred eminom potpisati izjavu da, ako umre, njegovi nasljednici neće teretiti ni dubrovačke vlasti, ni liječnika koji ga je liječio.²⁰

¹⁹ Godine 1754. emini su svjedočili da su brod Turaka iz Bara u dubrovačkim vodama napali mletački podanici (AT, br. 4312). Godine 1757. gusari su napali dubrovački brod i ubili trgovca iz Ljubinja. Čim je brod doplovio u Dubrovnik, emin je izvršio uviđaj, a preživjeli putnici posvjedočili su o tijeku događaja. Istoga dana na Ploče je stigao otac ubijenog trgovca, preuzeo je njegovu imovinu i potpisao izjavu da ni za što ne tereti kapetana broda (AT, sv. E 3, br. 13). Sličan događaj zbilo se i 1772. godine i okončao na isti način (AT, br. 4441). Godine 1773. na području Republike stradao je Vlah Grgur Kojić tako što je pao i ubo se na vlastiti nož. Obitelj je ranjenika smjestila u dubrovačku bolnicu. Na zahtjev Dubrovčana, ranjenik je pred eminom izjavio da je stradao vlastitom krivicom. Dubrovčani su pozvali i ljubinjskog kadiju, no dok je on stigao, ranjenik je umro. Eminovo svjedočenje u ovom je slučaju bilo više nego dragocjeno (CT, sv. V, br. 18). Godine 1788. emin je pismeno potvrdio da neimenovani Vlah leži bolestan u jednoj kući na Brgatu (AT, sv. E 3, br. 15). Godine 1789. Vlah iz Orahova potpisao je pred eminom potvrdu da je njegov brat umro prirodnom smrću u kući Đura Filipovog Grbonića u Kliševu (AT, sv. E 3, br. 12). Emin u jednom nedatiranom dokumentu izvještava da su novski hajduci bili ti koji su napali turske trgovce kraj Brgata (AT, sv. C 7, br. 36).

²⁰ Godine 1792. u Dubrovnik se došao liječiti Hudaverdi-beg iz Elbasana. Pred eminom je potpisao izjavu da, ako umre, njegovi nasljednici ne smiju kriviti, ni išta tražiti od dubrovačkih

Od Dubrovčana se tražila odšteta i za propalu trgovačku robu i imovinu. Na koje se sve načine pokušavao izvući novac, najbolje kazuje taktika koju su razradili albanski pomorci. Oni bi doplovili u dubrovačke vode, a potom bi se jednostavno iskrcali i otišli. Čim bi brod, vjerojatno star i oštećen, potonuo, odštetu bi zatražili od Dubrovčana. Zbog svega toga emini su svjedočili i ispisivali potvrde i izjave u najrazličitijim slučajevima. Redovito su pisali izvještaje o havariranim brodovima u dubrovačkim vodama i propaloj imovini.²¹

Svjedočenja emina koristila su Dubrovčanima i kad im je trebala naklonost vrhovnih osmanskih vlasti²² ili njihova intervencija. Recimo, tijekom spora Dubrovnik s Venecijom 1751-1754. emini su sastavili više izvještaja, opisujući detaljno sva zlodjela koja su Mlečani počinili na dubrovačkom tlu. Jedan od njih čak se tom prilikom izložio pogibelji, jer su mletački vojnici na njega pucali kad se otisnuo prema Lokrumu, otoku u blizini Grada, na koji su se upravo iskrcavali. Zalaganje emina bez sumnje je utjecalo na odluku Osmanlija da se umiješaju u spor koji je, po nalogu sultana, konačno

vlasti (AT, sv. E 5, br. 1). Također, beg je potpisao i izjavu da njegovi nasljednici u slučaju njegove smrti ne smiju zlostavljati liječnika koji ga je liječio (AT, sv. E 5, br. 2).

²¹ Godine 1737. ulcinjski je gusar doplovio u dubrovačku luku s tartanom punom žita. Potom je raspustio posadu i otišao, dok je brod ostao plutati u luci (Vesna Miović-Perić, »Ulcinjani i Dubrovačka Republika u prvoj polovici XVIII. stoljeća.« *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 30 (1992): 105). Godine 1738. jedan je ulcinjski gusar imao brodolom u blizini Slanog. Spasio je nešto imovine, a brod je ostavio (AT, sv. E 23, br. 8). Godine 1743. emini su sastavili izvještaj o potonulom ulcinjskom brodu s kojeg je posada uspjela spasiti tek nešto malo imovine. Vlasnik havariranog broda potpisao je taj izvještaj (AT, sv. C 7, br. 21). I dvije godine kasnije albanski su pomorci potpisali da su im Dubrovčani predali svu robu spašenu s potonulog broda (AT, br. 4572). Godine 1744. Ulcinjani nisu uspjeli u Dubrovniku prodati natrule datule, pa su otišli ostavivši ih na putu. Poučeni iskustvom, Dubrovčani su od emina tražili da datule pokupi, pohrani, zapiše, i o tome su obavijestili Ulcinjane (V. Miović-Perić, »Ulcinjani«.: 105). Godine 1777. emin je napisao izvještaj protiv barskog reisa koji je napustio brod u dubrovačkoj luci (AT, sv. B 37, br. 7). Godine 1783. dva su osmanska pomorca pred eminom potpisali potvrdu da su nakon brodoloma u blizini Šipana spasili i odnijeli svu svoju imovinu (AT, sv. E 21, br. 42). Svjedočio je i stonski emin. Godine 1744. izdao je Dubrovčanima pismenu potvrdu o brodolomu Albanaca u blizini Obuča (Podobuča) (LL, sv. 75, f. 224'-227).

²² Godine 1740. emini su u službenoj predstavi Porti posvjedočili da su ulcinjski gusari u Albaniji zarobili tri dubrovačka podanika. Iako su upozoreni da dubrovačke podanike ne smiju odvoditi u ropstvo, gusari su ih odlučili odvesti u Tripoli i njihovu sudbinu prepustiti tamošnjem beju (LL, sv. 74, f. 148'-151). Nakon što je sultan dopustio izvoz osmanske robe u luke u blizini Dubrovnik (Makarska, Neretva), emini su 1793. godine Porti uputili izvještaj, tvrdeći da je dubrovačka luka zbog te odluke potpuno opustjela (AT, sv. E 4, br. 9).

riješio bosanski beglerbeg.²³

Emini su svjedočili i protiv osmanskih podanika štetonoša, nasilnika i pljačkaša dubrovačke imovine.²⁴ Štoviše, imali su određenu ulogu u odnosu na one koji su nedjelo počinili na području Republike, jer je postojala mogućnost da ih tu i uhite. Mogli su ih uhititi i sami Dubrovčani, ali, nisu imali pravo zadržavati ih u svom zatvoru, osuditi i kazniti, osim uz izričitu dozvolu Osmanlija. Zato je osmanskog podanika uhićenog u Dubrovniku preuzimao ili opunomoćenik osmanskih pravosudnih vlasti ili emin na Pločama, koji bi potom sam organizirao predaju dotičnog predstavnicima osmanskog pravosuđa.²⁵ Emin je mogao ne samo uhititi, nego i ispitati i pritvoriti okrivljenog osmanskog podanika.²⁶ U skladu s tim, bio je ovlašten napisati i službenu predstavku ili čak sudski izvještaj. Bio je ovlašten i kazniti osmanskog podanika, vjerojatno za lakše prekršaje koji su se kažnjavali batinanjem ili novčanom kaznom.²⁷

S druge strane, emini su svojim svjedočenjima potvrđivali činjenicu da je dubrovački podanik kažnjen zbog zločina nad osmanskim.²⁸

²³ Izvještaji emina o nedjelima Mlečana: *AT*, br. 4439, 4569, 4887. *AT*, sv. C 7, br. 33, 35, 41. *CT*, sv. VIII, br. 124.

²⁴ Godine 1703. emini su svjedočili protiv hercegovačkih Vlaha koji trgovačku robu krijumčare u mletački Novi, nanoseći tako štetu Dubrovčanima (*AT*, sv. C 7, br. 83). Godine 1714. potvrdili su da je skadarski gusar Jusuf Mezzi oteo dubrovačkog plemića (*AT*, sv. B 61, br. 134. *AT*, sv. C 7, br. 42). Godine 1715. svjedočili su protiv osmanskih vojnika na Carini, u neposrednoj blizini dubrovačke granice, koji zlostavljaju, siluju i krađu po obližnjim dubrovačkim selima (*AT*, sv. C 7, br. 79). Godine 1731/32. potvrdili su da je ulcinjski gusar Ali-hodža oteo više dubrovačkih podanika (*AT*, sv. C 7, br. 43).

²⁵ Dubrovčani su 1708. godine zatvorili Petra Dabovića, Vlaha, pod optužbom da je prekršio kontumacijske mjere jer je u Brotnicama prodavao vun. Nakon eminova protesta, Dubrovčani su mu predali Dabovića (*DA*, 18. st., sv. 3401, br. 7). Godine 1788. emini su preuzeli tri Vlaha, lopova, iz dubrovačkog zatvora. Obvezali su se da će Vlahe predati bosanskom beglerbegu kad god on to bude zatražio (*AT*, sv. E 3, br. 20). Godine 1793. osmanski vojnici preuzeli su na Pločama osmanskog zločinca i odveli ga trebinjskom paši (*Acta Consilii Rogatorum* (dalje *CR*), serija 3 (*DAD*), sv. 199, f. 227).

²⁶ Godine 1700. emin je na dubrovačkom području uhitio Vlahu koji je pokrao dubrovačku crkvu u Stravči (*AT*, sv. B 132, br. 5). Godine 1747. bosanski beglerbeg naložio je ljubinjском kadiji i eminima na Pločama da istraže zašto su Ulcinjani pred samim gradskim vratima ubili dva Dubrovčanina i jednog Mlečanina (*AT*, br. 4804). Godine 1753. emin se morao založiti za sarajevskog trgovca kojega je prevario neki francuski trgovac (*AT*, sv. B 22, br. 86). Godine 1756., na molbu Dubrovčana, ljubinjски je kadija naredio eminu da uhiti i zatvori stanovitog Salih-bašu (*AT*, sv. B 132, br. 286). Godine 1775. bosanski beglerbeg naložio je kadijama Novske Bekije i Ljubinja i eminima na Pločama da istraže slučaj provale u dubrovačku crkvu na Dupcu i uhite krivce,

Emin je imao i vrlo važnu ulogu miritelja. Dubrovački i osmanski podanici u sukobu mirili su se pred njim, čime se otklanjala mogućnost širenja sukoba i nesuglasica. Objema stranama izdavao je pismenu potvrdu o pomirenju - jamstvo da se jedna od njih neće predomisli i ponovno potaknuti neprijateljstvo.²⁹ Pored toga, pred eminima su se mogle izvršiti i naplate dugova između dubrovačkih i osmanskih podanika.³⁰

osmanske podanike (*AT*, sv. C 2, br. 21). Iste godine beglerbeg je naložio eminima da uhite i privedu Mostarca Hazurića ako se pojavi na području Republike. Na njega su se, naime, žalili Dubrovčani tvrdeći da neprekidno izaziva neredu (*AT*, sv. C 2, br. 23). Uz pomoć dubrovačkih vojnika, emin na Pločama uhitio je Ivana iz Kruševica koji je pokrao svojeg gospodara i pobjegao na dubrovačko područje. Emin je zaplijenio sve što je Ivan ukrao (*AT*, sv. B 132, br. 260, nedatirano). Nakon što je Halil Šiljević iz Ljubinja pijan pucao po Dubrovčanima i ranio ih petoro, i to u neposrednoj blizini Grada, emin ga je uhitio, odveo u Lazarete i zatvorio (*AT*, sv. E 4, br. 6, nedatirano).

²⁷ O tom eminovom pravu Dubrovčanima je u dva navrata pisao trebinjski kapetan. Riječ je bila o slučajevima u kojima su Dubrovčani htjeli sami kazniti okrivljenog osmanskog podanika, a kapetan ih je (1720.) upozoravao: "Nije čestiti car vami zapovidio da vi bijete pod degnek careve ljudi, nego je zapovidio i metnuo jemina da careve ljudi, da ih on kastiga" (*AT*, sv. B 132, br. 313). I 1714. godine kapetan je Dubrovčanima uputio pismo sličnog sadržaja (*AT*, B sv. 42, br. 30).

²⁸ Emini potvrđuju da su Dubrovčani izdali potjernicu, a potom i ubili Josipa Viceljčića iz Imotice, koji se odmetnuo nakon što je ubio sunarodnjaka (*AT*, sv. E 3, br. 21). Potvrda je bila potrebna jer je odmetnuti Viceljčić pljačkao po Hercegovini (*DA*, 18. st., sv. 3175/2, br. 433). Godine 1709. Dubrovčani su u nazočnosti emina dali objesiti i raščetvoriti Petra Trojanovića iz Postranja, koji je ubio i opljačkao Antonija Jovanovog, Vlaha iz Dubočana (*AT*, sv. B 132, br. 79). I ne samo to. O izvršenoj kazni pismeno je posvjedočio i jedan ljubuški vojnik koji se vjerojatno igrom slučaja našao na mjestu pogubljenja (*AT*, sv. B 81, br. 3). Godine 1752. emini su posvjedočili i pismeno potvrdili da je dubrovačkom kapetanu Jakovu Barbariću zaplijenjena sva imovina zbog duga osmanskom podaniku. Barbarić je bankrotirao. Dubrovčani su ga zatvorili u tamnicu (*AT*, sv. C 6, br. 62), gdje je tri godine kasnije umro. Budući je njegov vjerovnik i dalje pokušavao utjerati neisplaćeni dio duga, emini su izvršili očevid i potpisali potvrdu o njegovoj smrti (*AT*, sv. C 6, br. 61).

²⁹ Godine 1753. neimenovani stanovnik Stravče izmirio se pred eminom s Jovanom i Krstom Milišićem iz Glavske (*AT*, br. 4661). Godine 1779. emin na Pločama izmirio je zavadene Vidoja Leženića iz sela Trnovo u stolačkom kadiluku i stanovnike Stupe i Topologa (*AT*, br. 4473).

³⁰ Emini na Pločama izmirili su 1787. godine nasljednike vjerovnika Petra Krivića iz Travnička i nasljednike njegovog dužnika, stanovitog Frana iz Dubrovnika (*AT*, sv. E 20, br. 15). Godine 1796/97 emini su izdali četiri potvrde o izmirenju duga dubrovačkog plemića Orsata Gozze prema četvorici Turaka (*AT*, sv. E 21, br. 11-14). Godine 1779. emin je izdao potvrdu o izmirenju duga dubrovačkog podanika Petra prema mostarskom trgovcu u iznosu od 26 vižlina (*AT*, sv. E 21, br. 55).

Trgovci, putnici i namjernici, koji su stizali iz krajeva zaraženih kugom i drugim bolestima, podvrgavali su se karantenskim mjerama u Lazaretima na Pločama. Sudeći po reakcijama i osmanskih i dubrovačkih vlasti, nadgledanje osmanskih podanika podvrgnutih karanteni smatralo se jasno definiranim eminovom dužnošću. Pritom, emin je bio direktno odgovoran bosanskom beglerbegu,³¹ a beglerbeg Porti.³²

Riječ je bila o vrlo ozbiljnoj dužnosti koju nije bilo lako provesti, jer pojedini osmanski podanici nisu htjeli poštivati karantenske mjere. Upravo iz tog razloga, putnici koji su stizali s posebno rizičnih područja morali su pred eminom potpisati potvrdu da se neće protiviti karantenskim propisima (sačuvane potvrde odnose se uglavnom na bosanske hadžije i trgovce koji su u Dubrovnik stizali iz Aleksandrije).³³

Nepokorne osmanske podanike emin bi prijavio bosanskom beglerbegu. Sudeći po njegovim izvještajima, neki od njih bi se jednostavno oglušili i otišli svojim putem, drugi bi pod okriljem noći pobjegli.³⁴ Pojedini su bili spremni primijeniti silu, pa je dolazilo i do obračuna s dubrovačkim vojnicima.³⁵ Ako bi stradao osmanski podanik, unatoč okolnostima prijetila je

³¹ Godine 1749. bosanski je beglerbeg ukorio emine jer je trgovac Džafer-baša uspio pobjeći iz Lazareta, prijeteći pritom oružjem dubrovačkim vojnicima (*AT*, br. 4801). Godinu kasnije čehaja bosanskog beglerbega optužio je emine za nemar i podsjetio ih da su dužni brinuti o provođenju karantenskih mjera (*AT*, sv. B 22, br. 67). Godine 1766. Dubrovčani se žale trebinjskim vlastima na Turčina koji je prekršio pravilo kontumacije i podsjećaju ih na ferman na koji ih je svojim naredjenjem upozorio bosanski beglerbeg (*AT*, sv. B 131, br. 30).

³² *AT*, K 936, 943 (fermani iz 1774. i 1777. godine u kojima sultan, između ostaloga, bosanskog beglerbega imenuje odgovornim za osmanske podanike, koji su dužni uredno provoditi dubrovačke karantenske mjere).

³³ Sačuvane potvrde datiraju iz 1768. (*AT*, sv. E 5, br. 8), 1776. (*AT*, sv. B 35, br. 5), 1780. (*AT*, sv. E 20, br. 62), 1782. (*AT*, sv. B 35, br. 4, 6), 1783. (*AT*, sv. B 35, br. 7. *AT*, sv. B 145, br. 89), 1784. (*AT*, sv. E 5, br. 3), 1790. (*AT*, sv. E 20, br. 35), i 1792. godine (*AT*, sv. B 35, br. 8).

³⁴ Godine 1776. dva su emina bosanskom beglerbegu napisali izvještaj o trgovcu Muratu koji je s određenom količinom maslinovog ulja doputovao iz Aleksandrije. Murat nije htio ići u karantenu i ništa ga nije moglo spriječiti da maslinovo ulje natovari na konje i preko dubrovačkog područja otputuje u Bosnu (*AT*, br. 4436).

³⁵ Godine 1763. u Lazarete je stiglo nekoliko Turaka kako bi preuzeli neko pismo. Kad su im se stražari suprotstavili, jer pismo još nije bilo raskuženo, Turci su skočili i napali ih noževima. U sukobu je ubijen i jedan stražar (*AT*, sv. B 15, br. 40. *CLDT*, sv. 4, f. 425. *LL*, sv. 85, f. 14). Prema nedatiranom dokumentu još se jedan Turčin potukao s dubrovačkim vojnicima jer je htio prekršiti karantenske propise (*AT*, sv. E 22, br. 3).

opasnost od odmazde Osmanlija, što se nastojalo spriječiti uvjerljivim izvještajem emina i očevidaca.³⁶ I ne samo to. Dubrovčani su se u par navrata našli u istoj opasnosti kada je osmanski podanik u Lazaretima umro od kuge.³⁷

Dakako, bilo je emina koji nisu željeli surađivati, a pojedini su neprimjerenim ponašanjem zagorčavali život i dubrovačkoj vladi i njenim podanicima i stranim trgovcima.³⁸ Izvijestivši Portu ili bosanskog beglerbega, izborivši povoljnu zapovijed, Dubrovčani su neke od njih uspjeli ukloniti.³⁹

Sve u svemu, vodeći računa o osmanskim podanicima na području Republike, emin na Pločama koristio je i Dubrovčanima. Nastupajući kao svjedok, istražitelj i sudac, rješavao je konfliktne situacije u samom začetku i olakšavao sklapanje poslova između pripadnika dviju država. Inače, Dubrovčani bi se svaki čas morali obraćati kadiji, ili nekom drugom osmanskom službeniku, koji ne bi mogao biti brz i djelotvoran kao emin nastanjen u hanu u Lazaretima na Pločama, u neposrednoj blizini Grada i gradske luke, u središtu zbivanja.

³⁶ Godine 1797. Vlah iz Nikšića preskočio je prepreku postavljenu na izlazu iz Lazareta i uputio se pravo prema Gradu. Kapetan Lazareta pozivao ga je da se vrati natrag. Vlah se oglušio, a kapetan je prema njemu bacio kamen ne bi li ga otjerao. Kamen je Vlaha pogodio točno u glavu no, utvrdio je dubrovački liječnik, nije ga smrtno ranio. Očekujući optužbe, Dubrovčani su od emina zatražili detaljni izvještaj o okolnostima u kojima je Vlah ranjen (*AT*, sv. C 4, br. 7. *AT*, sv. C 6, br. 28. *AT*, sv. C 7, br. 38, 39).

³⁷ Pošto su 1775. godine dvojica hadžija umrla od kuge u dubrovačkim Lazaretima, emini su pomogli ostalim hadžijama pri bijegu iz Lazareta, optuživši Dubrovčane za smrt spomenute dvojice (*AT*, br. 4608). Godine 1777. Dubrovčani su optuženi za smrt trgovca iz Aleksandrije, koji je u Lazaretima umro od kuge (*AT*, K 943). Godine 1786. od kuge je umro Risto, Vlah, koji je u dubrovačkim Lazaretima "posluživo i prinosio kužnu robu". Ristova obitelj prijavila je slučaj bosanskom beglerbegu, tvrdeći da je Risto bio trgovac kojega su, ni krivog ni dužnog, ubili dubrovački podanici (*Masa Negrini*, 18. stoljeće (DAD), sv. F XII/2, br. 218. *CT*, sv. IV, br. 49. *LL*, sv. 103, f. 5).

³⁸ Emimi su 1777. godine po vrlo niskim cijenama otkupljivali robu koju su donosili Vlasi zbog uobičajene sitne trgovine s dubrovačkim podanicima. Pošto su robu neko vrijeme zadržali u svom hanu, emini su je prodavali dubrovačkim podanicima po znatno višim cijenama. Dubrovčani su oštrim prosvjedom na Porti isposlovali zabranu upletanja emina u svakodnevnu trgovinu između osmanskih i dubrovačkih podanika (*TCF*, sv. 3, f. 115-120). Dubrovčani su se žalili i na emine koji su nezakonito naplaćivali carinu (*AT*, sv. B 148, br. 97, nedatirano).

³⁹ Godine 1642. bosanski je beglerbeg na zahtjev Dubrovčana smijenio emina Sulejmana (*AT*, sv. B 19, br. 13). Godine 1754. fermanom je uklonjen emin Salih-aga Amičić (*LL*, sv. 78, f. 258, 259. *TCF*, sv. 2, f. 1006), a dvije godine kasnije i Mehmed-aga Čatović (*AT*, sv. C 3, br. 13).

THE POST OF EMIN IN PLOČE, THE OTTOMAN REPRESENTATIVE IN THE REPUBLIC OF DUBROVNIK

VESNA MIOVIĆ-PERIĆ

Summary

The duties of the emin in the Dubrovnik suburb od Ploče were generally performed by an Ottoman officer responsible for Customs and the supervision of the salt trade between Dubrovnik and Ottoman subjects. However, the same emin also acted as an unofficial consular representative, and, as such, protected the interests and fostered the affairs of its compatriots in the Republic of Dubrovnik.

Ottoman subjects were to arrive in Dubrovnik daily. Constant business contacts with Ragusan subjects required all kinds of documents, certificates, papers and reports, which the emin was authorized to issue.

Being empowered to act as a witness, interrogator, and sometimes even as a judge, the emin's presence made the early settlement of disputes possible, thus facilitating trade and business arrangements between Ottoman and Ragusan subjects. On account of the fact that the Republic represented the inferior party in the Turco-Ragusan relationship, a document of his was far more valid as a proof than a Ragusan one. Without a resident emin, the Ragusans would have had to address to kadi or some other Ottoman officer - someone not as efficient or expedient as the emin. The emin resided in a khan in Lazareti, at Ploče, in the closest vicinity of the City, the City harbour and all major events.